

“Ένα ρωμαϊκό ναυάγιο μέ ελληνικό φορτίο

Στις ακτές της Τυνησίας

Τό 86 π.Χ. έξι ρωμαϊκές λεγεώνες υπό τή διοίκηση του έμπειροπόλεμου στρατηγού Σύλλα έφτασαν στην Άττική και πολιορκήσαν τήν Άθήνα, κέντρο τής εξέγερσης εναντίον των Ρωμαίων, στην Έλλάδα, που σημειώθηκε σέ αναπαράσταση τής εξέγερσης που έγινε παράλληλα, στή Μ. Άσία, από τό βασιλιά του Πόντου Μιθριδάτη. Όπως είναι γνωστό, σφάχτηκαν, τότε, στή Μ. Άσία 80.000 Ίταλιώτες. Στή διάρκεια τής πολιορκίας τής Άθήνας από τόν Σύλλα άποψιλώθηκε ή Άττική από τό δάση της, και ή έμλεια τους χρησιμοποιήθηκε από τούς Ρωμαίους γιά τήν κατασκευή έξυλων πολιορκητικών μηχανών. Η πόλη κυριεύθηκε και λεηλατήθηκε. Ένα από τά ρωμαϊκά πλοία που φορτώθηκαν τότε μέ καλλιτεχνικούς και άλλους θησαυρούς, καθώς έπλεε προς τήν Ίταλία, παρασύρθηκε από πολυήμερη κακοκαιρία, γιά νά ναυαγήσει 3 μίλια ανοικτά τής τυνησιακής πόλης Μαντία. Στά 1907 Έλληνες σφουγγαράδες έπισήμαναν τό άρχαιο ναυάγιο και ειδοποίησαν τίσ άρχές. Άκολούθησε ύποβρύχια αρχαιολογική έρευνα από Γάλλους και ντόπιους αρχαιολόγους, που κράτησε έξι χρόνια. Ήταν ή δεύτερη στον κόσμο ύποβρύχια έρευνα. Η πρώτη ήταν εκείνη, που έγινε τό 1901 στό Άντικύθηρα από έλληνικά (πολεμικά μάλιστα) σκάφη, και που απέδωσε τό γνωστό άγαλμα του Έρμη του τών Άντικυθήρων κ.ά. Στο ναυάγιο τής Μαντία βρέθηκαν καλλιτεχνικοί θησαυροί τής αρχαίας Έλλάδας και πολλά άρχιτεκτονικά μέλη, όπως 60 κολόνες — μερικές από τίσ κολόνες αυτές, που πρέπει νά άφαιρέθηκαν από δημόσια κτίρια τών Άθηνών, βρίσκονται άκόμη στό θυθό τής θάλασσας τής Μαντία, σέ βάθος 39 μέτρων — βάσεις κιόνων, κιονόκρανα και κεραμεικά άντικείμενα, που χρησιμοποιούσε τό πλήρωμα του άρχαιου πλοίου. Η αρχαιολογική έρευνα στό ναυάγιο συνίστηχε τό 1948 από τόν Κουστώ. Τότε χρησιμοποιήθηκαν στήν έρευνα ατή γιά

πρώτη φορά φιάλες οξυγόνου. Τυνησιοί αρχαιολόγοι τό 1955 άνέσφωσαν και άλλες άρχαιοτήτες και μέρος τού άρχαιου πλοίου. Τότε όμως δέν ήταν άκόμη γνωστή ή μέθοδος συντήρησης του έφρυδρου άρχαιου ξύλου, κι έτσι τό ναυάγιο βρίσκεται σέ κατάσταση ύπούθηθης στό ώραίο και ένδιαφέρον Μουσείο Μπραντό τής Τύνιδας. Δέν συμβαίνει εύτυχώς τό ίδιο και μέ τά θαυμάσια χάλκινα εύρηματα που, έπειτα από μακροχρόνιο, έπιστημονικά τέλειο, καθάρισμα και συντήρηση έκτίθενται και ατή. Πρόκειται γιά άγάλματα έξαιρετης τέχνης τών έλληνιστικών χρόνων. Πολλά από αυτά είναι άσυνήθιστα ώς προς τό θέμα που εικονίζουν. Τέτοια είναι π.χ. τά χάλκινα άγάλματα που εικονίζουν, τό ένα Μαινάδα που χορεύει παίζοντας κρόταλα και τό άλλο ένα νάνο, που έπισης χορεύει κάνοντας γκριμάτσες. Άκόμη πιο σπάνια εύρηματα μπορούν νά χαρακτηριστούν δύο άρχαία έλληνικά κρεβάτια λεηλατημένα κι ατή στήν Άθήνα από τούς άνδρες του Σύλλα. Είναι από τά λίγα δείγματα, που μάς έρχονται μέσω του ναυαγίου τής Μαντία, κατευθειάν από τήν έλληνική αρχαιοτήτα. Πρόκειται γιά κομψοτεχνήματα, όχι μόνο στό σχήμα άλλα κυρίως στό διακόσμησης. Η διακόσμηση ατή είναι έξαιρετικά πλούσια και έπειτα από τέλεια συντήρηση έχει άποκατασταθεί στήν άρχική τής μορφή. Στή διακόσμηση τους κυριαρχούν πτερωτές Νικές και κεφάλια άλλων και παπιών. Σέ έξαιρετική κατάσταση βρίσκονται έπίσης οι λάμες τών «ωμιέ» τών δύο άρχαιων άθηναϊκών κλινών.

Άπό τά πιο έξοχα εύρηματα τό λεηλατημένο φορτίο, που μετέφερε τό ρωμαϊκό πλοίο, είναι τέσσερις πελώριοι μαρμάρينو κρατήρες, που στόλιζαν κάποιους κήπους ή κάπια στό στό κλεινό άστυ. Η γλυπτική διακόσμηση ατών τών κρατήρων είναι τέχνης άθληνά μεγαλόνηφης, όπως φαίνεται από τά λίγα ανάγλυφα τής επιφάνείας τους που διασώθη-

καν από τή διάβρωση, που επί αιώνες προκαλούσε ή θάλασσα, επειδή έτυχε νά βρεθούν μέσα στήν άμμο του θυθού. Ένα από αυτά τά ανάγλυφα εικονίζει νέο σάτυρο, που μεταφέρει Ξεληνό πάνω στους ώμους. (Μερικοί αναγνώρισαν στό πρόσωπο του νέου τόν Άλκιβιάδη και στό πρόσωπο του Ξεληνού τόν Σωκράτη).

Άλλά τό πολυτιμότερο εύρημα του ναυαγίου είναι ένα ένεπιγραφο χάλκινο άγαλμα, που άποτελεί και τό σημαντικότερο καλλιτεχνήμα του Μουσείου Μπραντό τής Τύνιδας. Εικονίζει τόν «Άγώνα» μέ μορφή πτερωτού νέου. Πρόκειται γιά άριστουργηματικό γλυπτό, άντιπροσωπευτικό παράδειγμα τής τέχνης του 3ου αι. π.Χ. Στο βάθρο του φέρει τήν επιγραφή: «Βόηθος, Χαλκηδόνιος, έποίε». Πρόκειται γιά τόν γνωστό γλυπτή Βόηθο, γιό του Άθηναίωνα, από τή Χαλκηδόνια, γιά τόν όποιο έγραψε ο Πλίνιος. Ο Βόηθος εργάστηκε στήν αλή τών βασιλίδων Άτταλου και Εύμειν στην Πέργαμο και τού Άντίοχου του Α' στήν Άντιόχεια. Τών βασιλίδων ατών ο Βόηθος φιλοτέχνησε τά άγάλματα. (Δικό του έργο έπίσης είναι ένα πασίγνωστο άγαλμα που εικονίζει παιδί που παίζει μέ μιά χήνα. Σζώνται τέσσερα άρχαία άντίγραφα τού έργου του αούτου, που βρίσκονται στα Μουσεία του Λούβρου, του Μονάχου, του Βατικανού και του Καπιτώλιου. Άλλο έργο του Βόηθου άναφέρει ο Πausανίας, που τό είδε στό 'Ηραίο τής Όλυμπίας. Ήταν έπίχρυσο άγαλμα, που εικονίζει παιδί καθήμενο).

Άνάμεσα στό άλλα καλλιτεχνήματα του ναυαγίου, που γεμίζουν πέντε αίθουσες του Μουσείου, βρίσκονται και έκφραστικότητα κεφάλια άλλων, ώραία ορειχθάλκινα και ήλινα λυχνάρια, προτομή τού Πανός και άγαλμα τής θεάς Άθηνάς. Άπό τά λυχνάρια τό μεγαλύτερο ένδιαφέρον παρουσιάζουν τά άνθρωπόμορφα. Ένα από αυτά εικονίζει Έρμαφρόδιτό και άλλο Έρρωτα σέ μορφή Έρμαφρόδιτου. Στίς αίθουσες τίσ ίδιες έκτίθενται και μαρμάρينو κομψότατα λυχνροστάτες.

Ένδιαφέρον έπίσης παρουσιάζουν δύο χάλκινα κεφάλια Νηρηίδων, που στόλιζαν τήν πλήρη του άρχαιου πλοίου και οι άγκυρες του. Είναι από μοζάβι και δείχνουν τή μετάβαση από τή λίθινη άγκυρα τής μορφής κολούρου πυραμίδα στή σιδερένια άγκυρα τής νεότερης έποχής.

Επομ. Α. Βρανόπουλος
Δρ. Ίστορίας-Αρχαιολογίας